

8. Mel'nyk L.H. Fundamental'nye osnovy razvytyya / L.H. Mel'nyk. – Sumy: YTD "Unyversytet-skaya knyha", 2003. – 288 s.
9. Obloy K. Syl'a prostoty / K. Obloy // &Stratehy. – 2003. – #2. – S. 12–18
10. Ozhehov S. Y. Slovar' russkoho yazyka / S.Y. Ozhehov. – M.: Rus. yazyk, 1986. – 949 s.
11. Ponomarenko V.S. Stratehichne upravlinnya rozvytkom pidpryyemstva : navch. posibn. / V.S. Ponomarenko ta in. – Kharkiv : Vyd-vo KhDEU, 2002. – 639 s.
12. Sheleheda B.H. Stratehichne upravlinnya potentsialom pidpryyemstva : monohrafiya / B.H. Sheleheda, N.V. Kas'yanova, A.Ya. Bersuts'kyu ta in. – Donets'k : Vyd-vo DonUEP, 2006. – 219 s.

Рецензент: Карпов В.А. к.е.н., професор кафедри економіки та планування бізнесу Одеського національного економічного університету

28.10.2016

УДК 331.56(477)

Дехтяренко Ольга

ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

У даній статті розглянута одна з найбільш актуальних в даний час проблем – проблема безробіття і її динаміки в Україні. Адже безробіття призводить до марнування в несумірних масштабах робочої сили - головної продуктивної сили країни, до істотного скорочення потенційного валового продукту і національного доходу країни, тягне за собою значні державні витрати на сплату допомоги з безробіття, перекваліфікацію та працевлаштування безробітних. Представлені тенденції в розвитку безробіття в Україні в даний час, розглядаються ефективні способи забезпечення роботою працездатного населення в закордонних країнах, проаналізовано можливості подолання безробіття та забезпечення зайнятості в Україні.

Ключові слова: безробіття, безробітні, динаміка безробіття, зайнятість населення, працездатне населення, рівень безробіття.

Дехтяренко Ольга

ПРОБЛЕМА БЕЗРАБОТИЦЫ В УКРАИНЕ

В данной статье рассмотрена одна из наиболее актуальных в настоящее время проблем – проблема безработицы и ее динамики в Украине. Ведь безработица приводит к расточению в несоизмеримых масштабах рабочей силы – главной производительной силы страны, к существенному сокращению потенциального валового продукта и национального дохода страны, влечет за собой значительные государственные расходы на уплату пособий по безработице, переквалификацию и трудоустройство безработных. Представлены тенденции в развитии безработицы в Украине в настоящее время, рассматриваются эффективные способы обеспечения работой трудоспособного населения в зарубежных странах, проанализированы возможности преодоления безработицы и обеспечения занятости в Украине.

Ключевые слова: безработица, безработные, динамика безработицы, занятость населения, трудоспособное население, уровень безработицы.

Dekhtiarenko Olha

UNEMPLOYMENT PROBLEM IN UKRAINE

This article describes one of the most pressing issues at the moment – the problem of unemployment and its dynamics in Ukraine. After all, unemployment leads to dissipation of disparate scales in the labor force - the main productive forces of the country to a substantial reduction in potential GDP and national income, entails significant public expenditure on payment of unemployment benefits, retraining and employment of the unemployed. The research reviews tendencies of the current unemployment progression in the Ukraine, and considers the efficient ways of employment of the able-bodied population in the foreign

countries. The authors discuss the possible means of the unemployment regulation and employment projects in Ukraine.

Keywords: unemployment, the unemployed, the dynamics of unemployment, employment, working-age population, the unemployment rate.

Постановка проблеми. Дослідження проблеми безробіття в Україні в сучасних умовах господарювання є досить актуальним. Безробіття не може бути доцільним ні в економічному, ні в соціальному плані, оскільки його зростання створює цілий комплекс проблем: скорочується купівельна спроможність населення, бюджет втрачає платників податків, підприємство – персонал. Безробіття несе із собою не тільки бідність значним верствам населення, але й духовну й моральну деградацію людей. Тому вирішення проблеми безробіття населення є одним із найважливіших, першочергових завдань у будь-якій цивілізованій країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою безробіття та пошуком шляхів подолання безробіття займалися такі вчені, як Басай О.В., Безтелесна Л.І., Васильченко В. С., Волгіна Н.А., Волкова О.В., Гафарова К. Є., Грішнова О. А., Дрок П.В., Жевакіна Н. В., Завіновська Г. Т., Заярна Н.М., Зіневич С. В., Калина А. В., Коломієць А. В., Корж О. В., Котляр А.Є., Кочубаєва М. Г., Крамаренко К. М., Крикунова В. М., Курсон К.І., Кучеренко С. А., Логвинчук К. В., Лук'яненко Г.Я., Машика Ю. В., Міненко В. Л., Мороз С.В., Попов С.В., Руденко Н.В., Руженський М. М., Стадник А. Г., Табачкова Н.А., Утінова С. С., Фатеєнко Н.В., Федонюк С. В., Федоренко В. Г., Фесенко А.М., Чайковська Т.В., Черниш Т.І., Шевченко Л.С., Шокун В.С., Юровська В. Ю., Янченко Н. В., Ярова Л.Г. та ін.

Цілі статті. Метою статті є проведення дослідження проблеми безробіття в Україні як соціально-економічного феномену.

Основний матеріал дослідження. Однією з основних проблем сучасного розвитку економіки країни є безробіття, яке становить реальну загрозу для державного та суспільного благополуччя та набуло масового характеру. Сьогодні спостерігається порушення рівноваги з боку попиту і пропозиції, поширення соціальної нестабільності та бідності у суспільстві, нерациональне

використання суспільних ресурсів, зростання злочинності, збільшення чисельності соціально незахищених верств населення та інших негативних соціально-економічних чинників, які спричинені відсутністю достатньої кількості робочих місць в Україні.

Безробіття становить загрозу національному розвитку та безпеці, оскільки може бути головною причиною соціально-економічної дестабілізації серед працівників великих промислових та ключових підприємств у життєзабезпеченні країни. Безробіття стає фактором дестабілізації і у тому разі, коли суттєво зростає кількість осіб, які упродовж тривалого часу шукають роботу – люди погано контролюють свою поведінку, знаходяться у відчаї і здатні на будь-які вчинки [5, с.52].

Безробіття є невід'ємною складовою ринкової економіки, одним з негативних наслідків самої природи ринку, результатом дії його головного закону – попиту і пропозиції.

Безробіття – це незайнятість певної частини економічно-активного населення (трудових ресурсів) унаслідок об'єктивних причин (процесів), притаманних ринковій економіці, таких як циклічність розвитку економіки, протирічний характер НТП, високі темпи модернізації виробництва, дія закону народонаселення і т. ін. Безробіття, котре наступило внаслідок об'єктивних причин, зобов'язує суспільство турбуватися про громадян, які залишилися без роботи не зі своєї вини і не за власним бажанням [1, с.86].

Закон України «Про зайнятість населення» дає так визначення: безробіття – це соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування [3].

Міжнародною організацією праці (МОП) безробіття визначається як наявність контингенту осіб старших певного віку, що не мають роботи, здатних в цей час до роботи та шукаючих роботу в період, який вивчають. Таким чином, людину можна вважати безробітною лише при дотриманні всіх трьох умов. Шукати роботу – значить, здійснювати дії в цьому напрямку. Такі дії включають реєстрацію в центрі зайнятості; звернення до роботодавців; постійні знаходження в місцях, де можна отримати роботу (заводи, ринки праці); розміщення оголошень в газетах [2, с. 6].

Економічна сутність безробіття полягає в тому, що за рахунок

вимушеної незайнятості частини економічно-активних громадян суспільство позбавляється певної величини суспільного продукту, витрачаючись при цьому на утримання безробітних і членів сімей, котрі знаходяться на їх утриманні.

Соціальна сутність безробіття – в тому, що вимушено непрацюючі особи, які існують не на зароблені кошти, а на допомогу, маргіналізуються, не знаходячи самовираження в праці, і якщо безробіття стає тривалим, втрачають професіоналізм, виробничі навички, зневіряються і можуть деградувати як особистості.

Таким чином, безробіття в умовах ринкових економічних відносин є, з одного боку, невід'ємною, а з другого, – неприйнятною альтернативою зайнятості, проблемою, яку суспільству доводиться вирішувати щоденно шляхом проведення заходів державного регулювання зайнятості.

Проаналізуємо стан безробіття в Україні. Так, кількість безробітних (за методологією МОП) у віці 15–70 років у 2015р. становила 1,7 млн. осіб, з них майже дві третини склали мешканці міських поселень (1,1 млн. осіб). Із загальної кількості безробітних 1,3 млн. осіб, або 77,8%, раніше працювали, а інші 0,4 млн. осіб шукали роботу вперше та не мали досвіду роботи. До останньої категорії в основному належала молодь, яка була непрацевлаштована після закінчення навчальних закладів. Так, серед таких безробітних у 2015р. частка осіб віком 15–24 роки складала 68,9%, а у віці 25–29 років – 18,1%.

Більшість безробітних шукали роботу самостійно (72,5%), а решта зверталася за допомогою до державної служби зайнятості. Розподіл безробітного населення за способами пошуку роботи наведено у таблиці 1.

Рівень безробіття населення (за методологією МОП) віком 15–70 років у цілому по Україні у 2015р. становив 9,1% економічно активного населення зазначеного віку, а серед населення працездатного віку – 9,5%. Цей показник був вищим серед населення сільської місцевості (9,4%) порівняно з мешканцями міських поселень (9,0%). Відповідний показник по країнах Євросоюзу (9,4%) був вищим, ніж в цілому по Україні (рис. 1).

Таблиця 1

Безробітне населення за статтю, місцем проживання та способами пошуку роботи у 2015 році [4]

Показники	Усе населення	Жінки	Чоловіки	Міські поселення	Сільська місцевість
Безробітне населення у віці 15-70 років, усього, тис. осіб	1654,7	692,2	962,5	1121,4	533,3
з них особи, які шукали роботу, намагались організувати власну справу, тис. осіб	1617,4	681,5	935,9	1099,4	518,0
у тому числі за способами пошуку роботи, у відсотках до підсумку					
через пресу (оголошення)	13,2	13,2	13,2	16,4	6,4
через Інтернет	12,7	13,7	12,0	16,3	5,1
особисті зв'язки	37,0	30,7	41,6	35,0	41,1
зверталися безпосередньо до адміністрації (роботодавця)	8,5	6,5	9,9	7,6	10,4
зверталися до державної служби зайнятості	27,5	35,3	21,8	23,7	35,5
зверталися до приватної фірми з працевлаштування	0,5	0,2	0,8	0,3	1,1
інше	0,6	0,4	0,7	0,7	0,4

Найвищий рівень безробіття (за методологією МОП) спостерігався серед молоді віком 15–24 роки, а найнижчий – серед осіб віком 50–59 років (табл. 2).

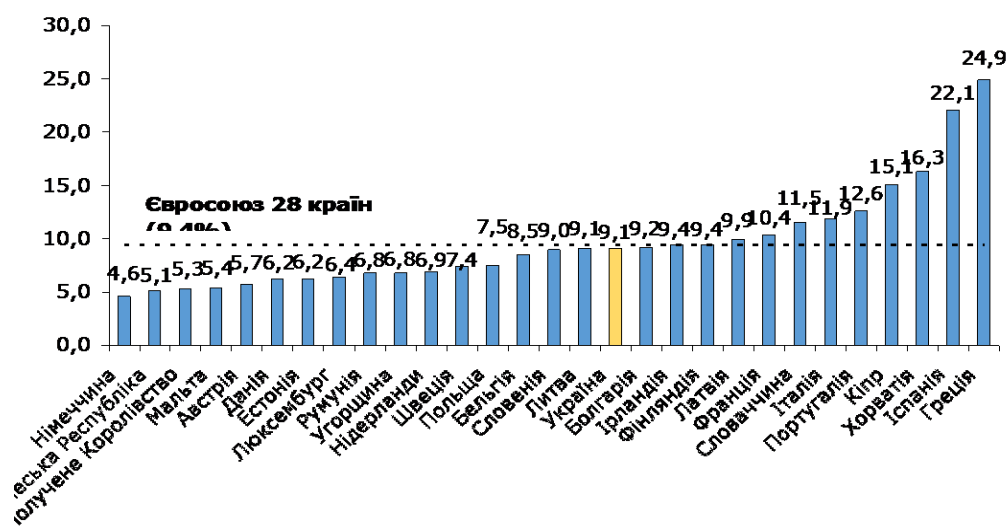

Рис. 1. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у країнах Євросоюзу та Україні у 2015 році (у % до економічно активного населення у віці 15-74 роки, для України – у віці 15–70 років) [4]

Таблиця 2

Рівень безробіття населення (за методологією МОП) за віковими групами, статтю та місцем проживання у 2015 році (% до кількості економічно активного населення відповідної вікової групи) [4]

	Усього	У тому числі за віковими групами, років							Працездатного віку
		15–24	25–29	30–34	35–39	40–49	50–59	60–70	
Усе населення	9,1	22,4	11,2	9,7	7,2	7,6	6,3	0,1	9,5
жінки	8,1	21,9	10,8	8,4	6,7	7,1	4,6	0,0	8,5
чоловіки	10,1	22,7	11,4	10,8	7,7	8,1	7,9	0,1	10,4
міські поселення	9,0	23,5	10,8	9,4	7,5	7,6	6,3	0,1	9,3
сільська місцевість	9,4	20,7	12,0	10,8	6,6	7,6	6,4	-	9,9

Слід зазначити, що рівень безробіття населення віком 15-70 років у мешканців сільської місцевості на 0,4 в.п. перевищував відповідний показник серед городян, а у чоловіків – на 2,0 в.п. від рівня безробіття жінок.

Рівень безробіття населення працездатного віку (за методологією МОП) у 3,5 рази перевищував рівень зареєстрованого

безробіття, розрахованого по відношенню до економічно активного населення працездатного віку (у жінок – у 2,5 рази, чоловіків – у 5,2 рази, міських поселеннях – у 3,9 рази, сільській місцевості – у 3,1 рази) (рис. 2.).

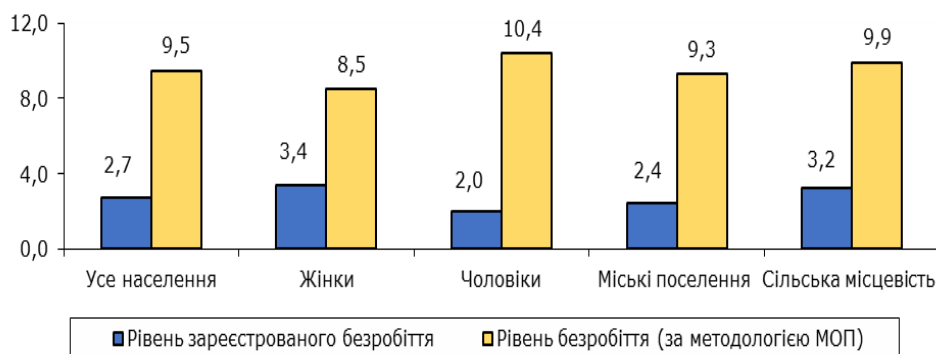

Рис. 2. Безробіття серед економічно активного населення працездатного віку за статтю та місцем проживання у 2015 році (у % до економічно активного населення працездатного віку) [4]

В структурі безробітних за тривалістю пошуку роботи значно скоротилася частка осіб, які шукали роботу до 3 місяців (на 11,3 в.п.). Водночас, удвічі збільшилась питома вага довготривалих безробітних (тих, що шукали роботу 12 місяців і більше). Внаслідок цього зросла середня тривалість безробіття (за методологією МОП) з 5 місяців у 2014р. до 7 місяців у 2015р. (табл. 3).

Таблиця 3
Безробітне населення (за методологією МОП) за тривалістю пошуку роботи [4]

Показники	2014р.	2015р.
Безробітне населення у віці 15–70 років, які шукали роботу, намагались організувати власну справу, відсотків	100,0	100,0
за тривалістю пошуку роботи:		
до 3 місяців	45,1	33,8
від 3 до 6 місяців	25,1	23,9
від 6 до 9 місяців	10,2	11,0
від 9 до 12 місяців	6,8	7,3
12 місяців і більше	12,8	24,0
Середня тривалість пошуку роботи, місяців	5	7

Основними напрямками вирішення проблеми безробіття в Україні можуть бути:

- стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу;
- підтримка ліквідності проектів з будівництва комерційної нерухомості, які у випадку різкого скорочення джерел фінансування змушені будуть звільняти тисячі робітників;
- відповідність держзамовлення на підготовку спеціалістів у відповідності із реальним станом попиту на робочу силу;
- надання податкових кредитів підприємствам за кожне нове створене робоче місце;
- розширення обсягів субсидування створення нових робочих місць;
- використання страхування на випадок безробіття для субсидування підприємств, які пропонують професійне навчання для внутрішньо фірмового повторного прийому на роботу;
- преміювання підприємств, які сплачували страхові внески протягом більше, ніж двох років, без звільнень робітників;
- збільшення терміну та обсягу виплат допомоги по безробіттю;
- надання допомоги по безробіттю працівникам з тимчасовою зайнятістю;
- впровадження додаткової системи соціального забезпечення для службовців, метою якого є прив'язка гарантії зайнятості до подальшої кваліфікації;
- збільшення фінансування заходів щодо надання ефективної підтримки пошуку робочих місць безробітними;
- проведення щотижневого моніторингу працівників звільнених у зв'язку з ліквідацією підприємств та організацій або скороченням чисельності чи штату працівників, а також неповної зайнятості працівників;
- збільшення державного фінансування програм професійного навчання;
- надання податкових пільг для підприємств з високою часткою зайнятого сільського населення.

Отже, для подолання безробіття в Україні потрібно проводити певні заходи, такі, як: реалізація державної та регіональної програм зайнятості; приведення законодавства України у відповідність до

міжнародних норм; захист внутрішнього ринку праці; приєднання України до міжнародного ринку праці; забезпечення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу та підприємницької діяльності безробітних та ін.

Також необхідно звернути увагу на оновлення та підвищення технічного рівня робочих місць для того, щоб кожне з них забезпечувало зайнятому прожитковий мінімум і подальше зростання заробітної плати (з урахуванням інфляції). Це дозволить привести заробітну плату у відповідність з продуктивністю праці, ліквідувати фіктивні робочі місця, зменшити приховане безробіття.

Висновок. Вирішувати проблему високого рівня безробіття в Україні слід комплексно на всіх рівнях. З макроекономічної точки зору, її вирішення пов'язане із поєднанням активної та пасивної політики зайнятості. Але, зважаючи на сучасний стан української економіки, більш доцільним буде застосування заходів активної політики зайнятості, а саме розвиток самозайнятості; зменшення різниці в умовах відтворення трудового потенціалу між регіонами; максимальне наближення попиту до пропозиції праці; підвищення мобільності робочої сили; заходи, спрямовані на полегшення процесу працевлаштування; організація громадських робіт; збільшення частки осіб, зайнятих у сфері послуг, передусім в інформаційному секторі економіки.

Література

1. Безтелесна Л.І., Юрчик Г.М. Державне регулювання зайнятості: Підручник. – Рівне: НУВГП, 2006. – 201 с.
2. Жевакіна Н. В. Визначення сутності поняття безробіття в соціальному забезпеченні / Н. В. Жевакіна // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2012. - № 16. - С. 5-12.
3. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. // Відомості Верховної Ради. – 2013. - № 24. - Ст.243.
4. Статистичний бюлетень «Ринок праці України у 2015 році». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/dop/04/Dop_rp15w.zip
5. Ярова Л.Г. Аналіз рівня безробіття в Україні та напрямки його подолання // Глобальні та національні проблеми економіки. –

2015. - №4. – С. 52-55

1. Beztelesna L.I., Yurchik GM Reigning regulyuvannya zaynyatosti: Pidruchnik. - Rivne: NUVGP, 2006. - 201 p.
2. Zhevakina NV Vznachennya sutnosti ponyattya bezrobittya in sotsialnomu zabezpechenni / NV Zhevakina // News of Lugansk natsionalnogo universitetu imeni Taras Shevchenko. - 2012. - № 16. - S. 5-12.
3. About zaynyatist population: the Law of Ukraine od 05.07.2012 p. № 5067-VI. // Vidomosti Verkhovna Rada. - 2013. - № 24. - article 243.
4. randomness bulletin "Rinok pratsi Ukraine in 2015 rotsi". [Electron resource]. - Access mode: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/dop/04/Dop_rp15w.zip
5. LG Yarov Analiz rivnya bezrobittya in Ukraine is the yogo napryamki podolannya // Globalni that natsionalni problemi Economy. - 2015. - №4. - S. 52-55.

Рецензент: Колодинський С.Б. д.е.н., доцент кафедри економіки та планування бізнесу Одеського національного економічного університету
28.10.2016

УДК 331.56(477)

Кузнєцова Інна, Артемова Олександра

ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто проблеми конкурентоспроможності промислових підприємств. Наведено існуючі кількісні методи оцінки конкурентоспроможності та зроблено висновок щодо відсутності якісної оцінки. Знайдено рішення щодо подолання проблеми шляхом застосування методу оцінювання конкурентоспроможності промислового підприємства на підставі здобутків теорії нечіткої логіки на прикладі цементної галузі. Доведено, що такий метод оцінки